

Ο ΑΓΩΝΙΣΤΗΣ, Ο ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ, Ο ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ,
Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ-ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΜΑΤΣΗΣ
ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΤΟΥ

Όταν ασχολούμουν με το σημερινό μας θέμα, συγκίνηση με διακατείχε από την αρχή ως το τέλος.

Έγραφα ζώντας σε ατμόσφαιρα έξαρσης, αλλά και εθνικής μελαγχολίας για τον απaráμιλλο ηρωισμό και τη θυσία του ήρωα, που τιμούμε σήμερα, για τον οποίο όχι μόνο ως Έλληνας αλλά και ως άνθρωπος νοιώθει κανείς θαυμασμό. Θαυμασμό και οδύνη. Θαυμασμό γι' αυτό που υπήρξε, οδύνη γι' αυτόν που χάθηκε. Οδύνη για «των ιδεών το άνθισμα που θάφτηκε μέσ' στο χώμα», όπως ο ίδιος γράφει σε ποίημά του γραμμένο το 1958, σαν πρόωρο επιτάφιο για τη θυσία του.

Θα προσπαθήσω όμως να αποφύγω τη συναισθηματική φόρτιση που μπορεί να αποβεί σε βάρος ίσως της ουσίας και της ευπρέπειας που θα ήθελε ένας Μάτσης.

Αγωνιστής

Η προετοιμασία του αγώνα της ΕΟΚΑ βρήκε τον Κυριάκο Μάτση έτοιμο από κάθε άποψη, ψυχολογική, πολιτική, ηθική και εθνική.

Ποια θα ήταν η στάση, η θέση, η δράση, η προσφορά και το ήθος του, όταν έπαιρνε τον όρκο να αγωνισθεί για την ελευθερία της Κύπρου, είναι φανερό από την προσωπικότητά του, όπως διαμορφώθηκε από τα μαθητικά και φοιτητικά του χρόνια.

Μέσα από τα ανείπωτα βασανιστήρια που υπέστη στην Ομορφίτα βγήκε από τα χείλη του το γνωστό «ου περί χρημάτων τον αγώνα ποιούμεθα αλλά περί αρετής».

Η νεανική ιδέα πως μέσα στον άνθρωπο υπάρχει κάποια ακατάλυτη δύναμη, το πνεύμα, δοκιμάστηκε και θριάμβευσε μέσα στο άντρο των βασανιστηρίων.

Στην πρώτη επιστολή που κατορθώνει να στείλει στον Διγενή, τον πληροφορεί πρώτα για ό,τι αφορά την οργάνωση και στην τελευταία παράγραφο σημειώνει:

«Υπέστημεν δοκιμασίαν, αλλά ο Θεός μας εβοήθησε. Εξήσκησαν τρομεράν πίεσιν σε μας παντός είδους. Πάντως πήραν μαθήματα Ελληνικής ψυχής και το ομολόγησαν».

Από την επιστολή του αυτή προς τον Αρχηγό Διγενή, εντύπωση προκαλεί το μιά: Η ταύτισή του με το σύνολο των συναγωνιστών, με την ίδια την ιδέα του Αγώνα. Είχε προ καιρού ξεπεράσει το «εγώ». Ήταν ο άνθρωπος που από νωρίς κατόρθωσε με βουβό προσωπικό του αγώνα να σπάσει το φράγμα του «εγώ» και να λειτουργεί συνεχώς στο χώρο του «εμείς».

Πώς ένοιωθε σαν αγωνιστής και πώς αντιλαμβάνόταν την αποστολή του, φαίνεται καθαρά σ' ένα απόσπασμά από επιστολή προς τον μικρό εξάδελφό του Συμεών και ένα άλλο από επιστολή που έστειλε στους γονείς του τα Χριστούγεννα του 1957.

Είναι πολύ χαρακτηριστικά για τα όνειρα και τα κίνητρα που κυριαρχούσαν στο πνεύμα του.

...«Πρέπει να ξέρεις, αγαπητέ μου Συμεών, πως δεν υπάρχει μεγαλύτερη χαρά από εκείνη που αισθάνεται ένας σαν βλέπει να μετατρέπονται σε πραγματικότητα τα όνειρα και οι ελπίδες και τα ιδανικά του. Πλάσαμε δυνατά μέσα μας κάποια τέτοια όνειρα και ξήσαμε με την ελπίδα για μια πραγματοποίησή των και χαιρόμαστε τώρα γιατί μια όμορφη μοίρα μάς έταξε στρατιώτες για την νίκη των.

Το ξέρω πως ο δρόμος είναι δύσκολος, μα είμαστε κι εμείς ακούραστοι. Δεν σου λέω, είναι στιγμές που νιώθουμε κάποιο κλονισμό. Άνθρωποι είμαστε όλοι, έχουμε τις αδυναμίες μας, σωματικές και ψυχικές. Όμως πιο πάνω από κάθε αδυναμία στέκεται η δύναμη της ΠΙΣΤΗΣ. Αυτή δίνει παλιό στην πνοή μας και μετατρέπεται σε γίγαντα τ' αδύναμο κορμί...».

Κι από την επιστολή προς τους γονείς του.

«Πιστεύουμε ότι κάθε θυσία μας δεν πηγαίνει άδικα κι εσείς πρέπει να είστε περήφανοι για μας. Αν ο καλός Θεός μας επιφυλάσσει την λαμπράν τύχην να δώσωμεν την ζωήν μας για την πατρίδα, τότε η χαρά σας πρέπει να είναι απέραντη. Δεν ξέρω αν μπορεί να ονειρευθεί ένας άνθρωπος καλύτερη τύχη από αυτή. Και δεν μπορώ να σκεφθώ γονείς που να είναι πιο περήφανοι για τα παιδιά τους παρά αυτών που έλεσαν για την πατρίδα.

Και υπογράφει: Με αγάπη, Κυριάκος, Παράγοντες Πρωτοχρονιάς 1958 – Κάπου εν Κύπρω.

Πολιτικός

Η ολοκληρωμένη προσωπικότητα, το ηθικό σθένος, η ευστροφία του πνεύματος, η πηγαία ανθρωπιά και η ειλικρίνεια του Κυριάκου Μάτση έκαμαν μεγάλη εντύπωση στους ανώτερους αξιωματούχους της αποικιοκρατικής Κυβέρνησης, όταν στάθηκαν έκπληκτοι απέναντι του στην Ομορφία. Όταν κατάλαβαν πως είχαν μπροστά τους μια ηγετική φυσιογνωμία τεραστίων διαστάσεων.

Από αλληλογραφία του Κυριάκου με τον Διγενή καταγράφονται οι συζητήσεις που είχε με τον αποικιακό γραμματέα Ρέταγουερ, για τις διάφορες πτυχές του Κυπριακού και για σχέδιο λύσης.

Με διορατικότητα σπάνια για τα δεδομένα της εποχής εκείνης, διείδε με μια ματιά παγκοσμιότητας πως ο απελευθερωτικός μας αγώνας δεν ήταν αυτοσκοπός, πως θα έπρεπε έγκαιρα να διαπραγματευθούμε γιατί οι Άγγλοι θα έφευγαν μεν, αλλά ότι φεύγοντας θα μας ενέπλεκαν σε όλεθρο και συμφορά.

Οι «συνομιλίες» (σε εισαγωγικά), τερματίζονται με επιστολή του Διγενή που τοποθετείται πως μόνο με την απελευθέρωση του Μακαρίου (που ήταν τότε εξόριστος στις Σεύχελλες) και με συνομιλίες μαζί του, μπορεί να λυθεί το Κυπριακό.

Όταν κάποτε αποκαλυφθούν όλα τα σχετικά έγγραφα από τα αρχεία του Διγενή και της αποικιοκρατικής κυβέρνησης θα φανεί, νομίζω, πλήρως η ενδιαφέρουσα πτυχή της πολιτικής διάνοιας και της φωτισμένης προσωπικότητας του Κυριάκου Μάτση.

Από το 1950, φοιτητής ακόμα στη Θεσσαλονίκη ασχολείται με την εκεί επίσκεψη της Κυπριακής Εθνικής Πρεσβείας και διατυπώνει σχέψεις:

«Η Θεσσαλονίκη επεφύλαξε σήμερα μια αφάνταστον υποδοχή εις την Κυπριακή Εθνική Πρεσβείαν, ήτις αγωνίζεται ερρωμένως και εν μέσω απογοητεύσεων εις αυτήν ταύτην την Ελληνική Πρωτεύουσα διά την ευόδωσιν των ιερών σκοπών της.

Δυστυχώς από τον Ελληνικό ορίζοντα εκλείπει ο νεφέλπερής νους ενός Βενιζέλου και οι Έλληνες Πολιτικοί πιστεύοντες εις τον τόσα επισωρεύσαντα κακά επί της Ελλάδος μας μύθον της Αγγλο-Ελληνικής φιλίας, δεν τολμούν να θέσουν σθεναρώς το ζήτημα». (της Κύπρου εννοείται).

Το 1956 σε επιστολή του, γραμμένη από τα κρατητήρια της Κομμουνιστικής προς κομμυπάρους του στις Σέρρες, προσδιορίζει τον Ηγέτη και τις σχέσεις του με το λαό. Διαβάξω:

«Χρειάζεται άνθρωπος εις το τιμόνι τίμιος και δυναμικός, ο οποίος να μη παρασούρειται από κόμματα και κομματίδια αλλ' ούτε να παραβλέπει τας νηνεμίας, άνθρωπος, ο οποίος σθεναρά να πιστεύει ότι ο διαβολεμένος Αίολος, που κρατά στα χέρια του τους ασκούς των ανέμων του κακού, είναι πρόθυμος να τους εξαπολύσει εναντίον των μικρών και αδυνάτων οϊανδήποτε στιγμήν νομίσει, ότι το συμφέρον του το απαιτεί και δια τον αδιαμφισβήτητον αυτόν λόγον, να είναι πάντοτε έτοιμος όχι μόνον να τους αντιμετωπίσει αλλά και να τους ανατρέψει. Προς ένα αποβλέπω εσασεί τέμα, προς μίαν λύσιν, προς ένα λιμένα. Αντιλαμβάνεσθε ότι ουδείς επιτρέπεται ενδοιασμός, ουδεμία παρέκκλισις. Μια στραβοτιμονιά και νά το όχημα στο βάραθρον. Μεγάλη γι' αυτό η ευθύνη του τιμονιέρη.

Θά μου πεις. Το μεγάλο τιμόνι το κρατάει η αλύγιστη μάζα το σύνολο, ο κόσμος. Είναι γι' αυτό που είμαι αισιόδοξος. Αυτός ο μεγάλος άγνωστος, αυτός ο ταπεινός που δεν υπολογίζεται, αυτός στ' αλήθεια είναι εκείνος που δεν συνθηκολογεί, που δεν συμβιβάζεται, που δεν δεσμεύεται, που δεν λυγίζει. Πίσω του πανίσχυρος σύμμαχος στέκεται το πνεύμα του Θεού».

Φιλόσοφος

Η πίστη του στον άνθρωπο και την πορεία του προς την ηθική τελείωση εκφράζεται στο ίδιο γράμμα μέσα από το φιλοσοφικό του στοχασμό.

«Πνεύμα ο Θεός. Κι αυτό το πνεύμα δεν μπορεί να είναι τίποτα άλλο από το πνεύμα του δικαίου, το πνεύμα του αληθινού, το πνεύμα που γεννά τα έργα τα μεγάλα, τους στοχασμούς τους ξεχωριστούς, τις θυσίες για το σύνολο. Κι αν προχωρήσουμε πιο θαρρετά, θα πρέπει να μη διαμφισβητήσουμε πως κάθε άνθρωπος που έχει μέσα του τις αρχές αυτού του πνεύματος και δίνεται γι' αυτές, έχει παράλληλα μέσα του και κάτι το θεϊκό, είναι ένας απόστολος αυτού του Θεού, είναι ένας μικρός Θεός»...

Συνεχίζοντας για τον Κυριάκο Μάτση φιλόσοφο θά 'θελα να αναφερθώ στην ιδιαίτερη ευαισθησία του απέναντι στη Γη. Η ευαισθησία αυτή αποκτά ένα μυστικιστικό και μεταφυσικό χαρακτήρα σε μια επιστολή που απευθύνει προς τον εξάδελφο, φίλο και συναγωνιστή του Κώστα Κυριάκου. Η γη έχει χαρακτήρα ιερό, δεν είναι μόνο ύλη αλλά και πνεύμα. Ανήκει ο' αυτούς που την δουλεύουν και ξέρουν να τη χαίρονται σαν ελεύθεροι άνθρωποι, έστω κι αν καλλιεργώντας παραβιάζουν την ιερότητά της. Διατυπώνει τις ιδέες του ο Κυριάκος:

«Όμως ν' αγωνιστεί πρέπει ο καθένας. Να πλάσει ο ίδιος κάτι και με το κορμί, με την καρδιά, με το πνεύμα, με το γέλιο να το χαίρεται...».

Δεν με νοιάζει αν αυτός που θα χαρεί την αγαλλίαση του συνδέσμου της ύλης Γης με το πνεύμα Γη θα σταθεί μόνο στα ωφέλη που προσπορίζεται από την υλική πλευρά, ή έχει την δύναμη να νοιώσει πέρα για πέρα τη χαρά της έξαρσης που χαρίζει η πνευματική. Απλούστατα ο ένας ζει πιο πλατειά, πιο θεϊκά (αν το δέχεται) μια κατάσταση της οποίας ο άλλος αδράχνει μόνο ελάχιστες πτυχές. Όμως ζουν και οι δύο. Ζουν αληθινά, ζωντανά, σκληρά και χαίροντας ο καθένας με το δικό του τρόπο.

«Να γιατί δε νοιάζομαι αν τη γη της ζουν Τούρκοι και Έλληνες, Εβραίοι για... Εκείνο που έχει αξία είναι να τη ζουν αυτοί που την ποτίζουν με τον ιδρώτα τους και να περιπατούν ελεύθεροι πάνω της, διαφευτευτές της, κυρίαρχοί της. Ν' αναπνέουν περήφανοι τον αέρα της που νάναι αέρας δροσιάς, ομορφιάς, λεβεντοσύνης. Όχι πνίχτης...».

Αυτή τη δύναμη της σκέψης του που υπερβαίνει αντιθέσεις και φτάνει ως την αντίθεταν όχθη του στοχασμού, τη συναντούμε και στην περίπτωση της ιδεολογίας. Η σκέψη του Μάτση είναι τόσο ώριμη ώστε να ξεπερνά και το περιεχόμενο της ιδεολογίας. Η ύπαρξη ιδεολογίας στη ζωή του ανθρώπου είναι αρκετή για να θεωρήσει ο Κυριάκος έναν άνθρωπο συναθλητή. Και τον θεωρεί συναθλητή, έστω κι αν η δική του ιδεολογία ως προς το περιεχόμενο είναι ακόμα και αντίθετη. Και τούτο με έργα το απόδειχνε. Μάλιστα και με κίνδυνο της ζωής του, όπως στην περίπτωση της δίκης του Ιωάννη Δρουσιώτη (συμφοιτητή του στη Θεσσαλονίκη) που κατά τον εμφύλιο πόλεμο είχε συνταχθεί με τους αντάρτες και μετά τη σύλληψή του θα δικαζόταν από στρατοδικείο.

Ο Κυριάκος Μάτσης ήταν ελληνοκεντρικός ενθικόφρονος ιδεολόγος και πολέμιος νατιισμό να παραμερίσει την ανθρωπια του. Γνωρίζε πως έπρεπε να πολεμάει ιδέες και όχι τους ανθρώπους.

Μόλις πληροφορήθηκε την σύλληψη του Δρουσιώτη, άρχισε ένα πραγματικό αγώνα για να τον σώσει από το θάνατο.

Γράφει με ημερομηνία 24 Ιουνίου 1948 ανάμεσα σε άλλα και τα ακόλουθα:

«Έμαθα πάντα στη ζωή ν' αγαπώ και να εκτιμώ τους ιδεολόγους αγωνιστές που ξέρουν ν' αγωνιστούν για ένα ιδανικό – αδιάφορο ποιο είναι αυτό – αρκεί να το πιστεύουν. Και ο Γιάννης Δρουσιώτης το πίστευε».

Η ιδιότυπη σχέση του με τη γη τον οδήγησε στο να ξεπεράσει την αντινομία ύλης και πνεύματος. Διαβάζω πάλι από την επιστολή που απευθύνεται προς τον Κωστάκη Κυριάκου:

«Όμως για τη γη θα σου μιλήσω τώρα αγαπητέ. Τη γη που κρύβει μέσα της το πιο μεγάλο μυστικό και μαζί το πιο ωραίο, τη γοητεία που δίνει η δύναμη της ύλης. Τίποτε δε μ' έδωσε πιο πολύ από τούτο το δεσμό».

Εδώ θέλω να αναφερθώ στον τόπο του θανάτου του, σε κρυφίγγοτο σκαμμένο μέσα στη γη και το συμβολικό για μένα τρόπο της θυσίας του: Μέσα από τα σπλάχνα της γης, της ιερής γης που τόσο αγάπησε, μετουσίωσε στην πράξη, με την έσχατη πράξη του την ύλη σε πνεύμα.

Στο έγγραφο της θανατικής ανάκρισης, όπου καταγράφονται οι τελευταίες του στιγμές διά μέσου της κατάθεσης του Τούρκου διερμηνέα έχουμε την εξής περιγραφή:

«Και τότε η φωνή είπε...

Και τότε η φωνή απάντησε...

Και τότε η φωνή ακούστηκε...»

Η απάντηση βγήκε από τα έγκατα (σπλάχνα) της Γης, από την Κύπρο την ίδια...

Η «φωνή», η φωνή του, έγινε η φωνή της Κυπριακής Γης

«Μολών λαβέ, ελάτε αν τολμάτε να με πάρετε. Ζωντανός δεν πέφτω στα χέρια σας. Αν θα βγω θα βγω πυροβολώντας».

Κι ήταν μόνο 32 χρόνων.

Ανθρωπιστής

Και απευθυνόμενος προς τους Άγγλους στρατιώτες:

«Εάν δεν θέλετε να πολεμήσετε είναι καλύτερα να φύγετε από το δωμάτιο».

Όχι περιττούς ή τυχαίους θανάτους.

Η ζωή είναι πολύτιμη.

Ο θάνατος πρέπει να είναι συνειδητός.

«Έκλεξε όσο μπορείς τον τρόπο του θανάτου σου, (υπογραμμίζει) ένας ωραίος θάνατος είναι συνήθως η ευγενεστέρα πράξις της ζωής σου».

Μια πολύ προχωρημένη θεώρηση της ηθικής, όπου οδήγησε τον Κυριάκο ο βαθύς στοχασμός του.

Και τούτο είναι υπέροχο. Να κρατάς το όπλο και να του μεταδίνεις τον εξαγνισμό του σκοπού σου.

Για τον Κυριάκο η ζωή δεν υπήρξε πολύπλοκη. Ήταν απλός, με αρετήν και με τόλμην, κάτοχος δηλαδή των συστατικών της ελευθερίας.

Ο ίδιος νοιάζεται για το δίκαιο και για τα δικαιώματα του ατόμου και του συνόλου κι' αγωνίζεται γι' αυτά μέχρι τέλους.

Αγωνιστής της ελευθερίας και αξιοπρέπειας, κι αγωνιστής με πανανθρώπινα οράματα.

«Θα ριχτώ στον αγώνα. Θα πολεμήσω τίμια και παλληκαρίσια. Θ' αγωνιστώ για το λαό. Τον βλέπω αμόρφωτο και θέλω να τον μορφώσω, τον βλέπω αδικημένο και θέλω να τον δικαιώσω».

Το οξύτατο αίσθημα δικαιοσύνης που τον διακατείχε, η ανθρωπιά και αγάπη γίνονται φανερά σε επιστολή του προς τον Διγενή, όπου δίδεται αναφορά για συλληφθέντα μέλη της Οργάνωσης που μίλησαν κατόπιν βασανιστηρίων.

Σημειώνει προσπαθώντας να ελαφρύνει τη θέση τους:

«Όλα αυτά τα παιδιά ηργάσθησαν διά την Οργάνωσιν με αυτοθυσίαν και προέβησαν εις πράξεις αληθινού ηρωισμού πιστεύω εντίμως ότι ουδείς επρόδωσε διότι ήθελε

να προδώσει. Είτε ευρέθησαν προ συντριπτικών κατηγοριών και μαρτυριών, είτε παρεπλανήθησαν. Βέβαια δεν θέλω να τους δικαιολογήσω. Σκεφθείτε όμως ότι είναι όλοι παιδιά από 17-20 ετών με ολίγες εξαιρέσεις μεγαλύτερας ηλικίας (28 και 25 ετών).

Σε άλλη του επιστολή ενισχύει με πάθος, στηρίζει και ενθαρρύνει συναγωνιστριά του, που είχε άδικα κατηγορηθεί.

«Είναι τόσο μεγάλο το ιδανικό μας, η πίστη στον δίκαιο αγώνα μας ώστε να μας κάνει να υπομένουμε καρτερικά τα πάντα.

Βέβαια δεν είμαστε και υπεράνθρωποι. Είναι στιγμές που κάθε άνθρωπος λυγίζει. Αλλοίμονο όμως σ' αυτόν που θα αφήσει τον εαυτό του να παρασυρθεί στην απελπισία και το ψυχικό μαρασμό και να γκρεμιστεί σε τρείπια. Θα θερίσει τον όλεθρο και θα καταντήσει το κορμί του, αντί για περήφανο φρούριο μιας ψυχής, αξιοθρήνητο κιβούρι της.

Σταθείτε περήφανη αντίκρου στις αντιξοότητες. Όταν προπάντων η συνείδησή σας είναι ήσυχη. Τίποτε ας μη σας κλονίσει. Μη σκύψετε μπροστά σε τίποτε».

Αγαπητές φίλες και φίλοι.

Κατά τη γνώμη μου, κάποιοι άνθρωποι γεννιούνται με προορισμό την εξύψωση του ανθρωπίνου γένους.

Ένας από αυτούς τους λίγους ήταν ο Κυριάκος Μάτσης. Ηγετική μορφή, λαμπρή, πνεύμα τελειοποιημένο, έχει αφήσει ανεξίτηλη τη σφραγίδα του σε όσους τον γνώρισαν. Κι όλοι αυτοί συμφωνούν: θα ήταν άλλη η ιστορική πορεία της Κύπρου αν ο Κυριάκος Μάτσης ζούσε.

Στη γλώσσα την Ελληνική είναι μια λέξη που σε κανένα ξένο λεξικό δεν τη βρισκουμε. Η λέξη «λεβέντης». Αυτή τον προσδιορίζει. (Αυτή). Και το θαύμα του θανάτου του: Κατέβηκε ο λεβέντης σ' ένα λάκκο, το κρησφύγετο βάραινε απάνω του, κι αυτός από την τρύπα εκείνη θωρούσε το φως της Ανάστασης.

Είναι γι' αυτό που μας παίρνει τώρα το παράπονο, όπως είπα και στην αρχή. Γιατί δεχτήκαμε την ευλογία του θαύματος της θυσίας του, για να καταλάβουμε ύστερα «πώς τα μεγαλύτερα θαύματα δεν μπορούνε ν' αλλάξουν την ανθρωπινή μικρότητα».

Αλοίμονο Κυριάκο Μάτση που τελειωνες την αντιφώνησή σου σαν τελειόφοιτος του Γυμνασίου λέγοντας: «Ας σταθούμε στο ύψος της ιστορίας μας: περήφανοι και αξιοπρεπείς».

Κι ας ρωτήσουμε: Σταθήκαμε στο ύψος μας;

ΡΟΥΛΑ ΜΑΤΣΗ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΚΟΝΑΚΟΥ ΜΑΤΣΗ